

Vrienden In Flanders Fields Museum

Driemaandelijkse nieuwsbrief
Afzendadres: Kenniscentrum,
Sint-Maartensplein 3, B-8900 Ieper
Afgiftekantoor 8900 Ieper 1 - P3A9021

België - Belgique
P.B.
8900 Ieper 1
BC 6308

VIFF *flash*

JUNI - JULI - AUGUSTUS 2013

47.1

GASTBIJDRAGE

2014 - 1

Helaas bestaat de teletijdmachine niet. Had die bestaan, dan had ik mij graag laten flitsen naar 1913, een spannend, angstig jaar. Er hing oorlog in de lucht maar niemand die wist waar, wanneer die zou komen en wie het vuur aan de lont zou ontsteken.

Ondertussen beleefden beeldende kunst, woord en muziek, wetenschap, technologie hoogdagen. Ultieme hoogtepunten vooraleer een fors gewapend conflict schoon schip zou maken met de oude wereld. Het ongemeen boeiende boek "1913" van de Duitse auteur Florian Illies (lees verder in dit nummer de bespreking) zou ongetwijfeld mijn reisgids zijn naar Parijs, Berlijn, München en Wenen. Een ommetje naar Gent (met onder mijn arm de onlangs uitgegeven wandelgids "Wandelen door Gent 1913-1918. Van Wereldtentoonstelling tot Wereldoorlog" van Peter Jacobs en Erwin De Decker) zou deel uitmaken van mijn reisprogramma: de "Vooruit" en de wereldtentoonstelling openden er hun deuren.

De Italiaanse schrijver en later fascistische politicus Gabriele d'Annunzio schonk in dat bewuste jaar zijn toneelstuk "Le martyre de Saint Sébastien" aan een vriend en vermeldde als jaartal: "1912 + 1". De schrik zat er bij hem dus goed in. Hebben de Vrienden eveneens last van angst? In het najaar gaan we op daguitstap naar de streek rond Mons (Bergen) waar in 1913 + 1 de eerste confrontatie op Belgisch grondgebied tussen het Britse en Duitse leger plaatsvond. De Vrienden kiezen er dus bewust voor om wat tegendraads te zijn en de grote herdenkingsgebeurtenissen in 2014-2018 telkens een jaartje vroeger te beleven. Niet uit schrik maar om aan te tonen dat er ook buiten die periode aandacht moet zijn. De Roemeens-Israëliische onderzoeker Raphaël Vago die vanuit Tel Aviv de Holocaust bestudeert, verwoordde het passend in Knack (22 mei 2013): "De bekende feiten altijd weer herhalen voor jongere generaties, voor verschillende soorten mensen, is een wapen tegen onverschilligheid".

2014 - 1 zal de geschiedenis ingaan als een "hip" jaar. Daar blijft niemand onverschillig bij.

Patrick Bracke

Redactie	Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com
Verantw. uitgever	Gilbert Ossieur, gilbert.ossieur@skynet.be Wieltje 11, 8900 Ieper
Bijdragen	Patrick Boone, patrick.boone@telenet.be Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com Emiel De Cock, emiel.decock@skynet.be Freddy Rottey, frottey@yahoo.com Chris Spriet, cspriet@gmail.com Johan Van Duyse, johan.vanduyse@hotmail.com
Vorm	B.A.D.

Auteurs zijn verantwoordelijk voor hun tekst. Voor gehele of gedeeltelijke overname is toestemming van de auteur vereist.

Deadline voor volgende aflevering: 4 AUGUSTUS 2013.
Mail uw bijdrage naar flash@vriendeniff.be.

Postadres VIFF: Kenniscentrum
Sint-Maartensplein 3, B-8900 Ieper
057 / 23 94 50

www.vriendeniff.be
info@vriendeniff.be

TENTOONSTELLING
**STEPHEN
HURST**

15.06 TOT 15.09.2013
LAKENHALLEN IEPER
KONINKLIJKE ZAAL

Lakenhallen - Grote Markt 34 - B 8900 Ieper
www.inflandersfields.be

Daguitstap *Kemmel - Poperinge*

23 februari 2013

Op 23 februari 2013 daalden de Vrienden af in de Commandobunker te Kemmel, waar tot voor kort één van de best bewaarde militaire geheimen verborgen lag. Onze secretaris Patrick Boone, liet er ons op een scherpzinnige manier kennismaken met de complexe geschiedenis van de Koude Oorlog. Dat hij dit bracht met aanstekelijk enthousiasme en een vleugje humor maakte het voor de toehoorders alleen maar verstaanbaarder maar daarom niet minder confronterend. Na de boekvoorstelling Dokter Albert De Moor, spoedarts in de Eerste Wereldoorlog net voor de lunch, was het in de namiddag de beurt aan Annemie Morisse. Zij liet ons kennismaken met de andere zijde van de oorlog en bracht op een bondige maar boeiende manier het verhaal van de hospitaalsite Lijssenthoek te Poperinge.

Na de Duitse nederlaag ontstond zowel strategisch als ideologisch een conflict tussen de twee grote overwinnaars van de Tweede Wereldoorlog, de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Dit conflict

zou onder de benaming van de Koude Oorlog de wereldpolitiek meer dan 40 jaar domineren. Er viel veel te betreuren aan die Koude Oorlog: het hypothekeren van ieders toekomst, de verkwisting aan (zinloze) bewapening, de mogelijke nare gevolgen voor het milieu, de onderdrukking van hele generaties, ... En zo onverwachts die eigenaardige oorlog was begonnen, zo abrupt werd hij beëindigd.

Het communisme had zowel politiek, economisch en cultureel gefaald. De burgers in Oost-Europa maakten op eigen kracht en door vreedzaam revolteren een einde aan de gehate regimes. Diegenen die het wereldrijk van de Sovjet-Unie uiteindelijk lieten uiteenvallen, waren gewone mensen met simpele prioriteiten. In de Verenigde Staten werd het einde van deze Koude Oorlog achteraf beschouwd als een militaire overwinning. Iets juist zou zijn te stellen dat hij werd verloren door de Sovjet-Unie.

Het is nauwelijks te geloven dat

het principe van de gegarandeerde wederzijdse vernietiging¹ de wereldvrede jarenlang heeft verzekerd. Dat wordt in elk geval beweerd maar blijft natuurlijk onbewijsbaar. Het omgekeerde is dit natuurlijk ook. Maar toch, het zet aan tot nadenken als men beseft dat de wereldvrede afhangt van een systeem waarbij de volledige mensheid kon worden vernietigd indien het zou worden aangewend.

Op de hospitaalsite van Lijssenthoek werden nog geen slachtoffers geheeld van nucleaire massavernietigingswapens. Men stierf er *gewoonweg* aan schotwonden, aan opgelopen infecties van brandwonden ten gevolge het inzetten van vlammenwerpers, aan longaandoeningen wegens de inzet van chemische munitie of men werd aan stukken gereten door de vlijmscherpe metalen scherven van de diverse kalibers artilleriemunitie.

¹ Gegarandeerde wederzijdse vernietiging is de militaire strategie waarbij het inzetten van atoomwapens resulteert in zowel de vernietiging van de verdedigende partij als van de aanvallers.

Annemie wist ons te vertellen dat het verhaal van de hospitaalsite op zich centraal staat. Geen verhaal over strategie, tactische operaties of gecompliceerde gevechtprocedures. Wel het verhaal over die andere kant van de oorlog, het kielzog van de oorlog. En dat was nu net de slagzin waarmee vorig jaar ons vernieuwd museum werd heropend. Gevatte kon het niet worden gebracht.

Het grootste veldhospitaal in de leperboog bestond op een gegeven moment uit vier evacuatiehospitelen. En naarmate het veldhospitaal groeide, groeide ook de begraafplaats er net langs tot er bijna 11.000 zerkjes deze oase van rust *sierden*.

Opvallend in het bezoekerscentrum is de tijdlijn die uiteraard niet om de piekmomenten van die *Groote Oorlog* heen kan, zij het weliswaar met één, soms twee dagen vertraging. Maar het toont nog maar eens aan dat buiten de gekende vier (of vijf) grote veldslagen in de leperboog, elke dag soldaten het leven lieten. Het leven lieten door een andere strijd te verliezen. Een strijd tegen allerhande ziektes of verwondingen opgelopen tijdens dagelijkse beschietingen of schermutselingen die niet geboekstaafd

staan als noemenswaardig. Na de Tweede Slag bij Ieper in het voorjaar 1915 tot aan de Derde Slag bij Ieper in de zomer van 1917 was toch alles *quiet on the Western Front*, heet dit dan. Alleen al om deze reden is het verhaal van deze begraafplaats een realistisch verhaal en leest het als een spiegel van de werkelijke oorlog. Verhalen van mensen achter de statistieken, verhalen van mensen achter de grafstenen op deze bijzondere plaats. En net die intense beleving leidt tot interpretatie van die waanzinnige oorlog.

Maar het verhaal is nog niet af. Er zijn nog duizenden grafstenen waar het verhaal ontbreekt. En er zijn nog duizenden foto's die ontbreken om aan de wand te worden gekleefd. Het achterhalen van die verhalen en foto's blijft dan ook de verdere uitdaging in dit prachtige project.

Bezoekers kunnen uiteraard niet voorbij aan de scheurkalender als blikvanger in de open ruimte van het bezoekerscentrum. Elke dag van het jaar wordt een ander dagverhaal van een slachtoffer verteld. Meer dan genoeg redenen dus om op een willekeurige dag van het jaar op Lijssenthoek binnen te lopen en even te bezinnen aan de geselecteerde grafsteen.

Met een sobere maar ingetogen plechtigheid sloten de Vrienden de dag af aan het graf van Thomas Patrick Kilroy. Eén van die duizenden slachtoffers gevallen in het jaar 1916 toen alles zo rustig was in de leperboog.

Patrick Boone

(Foto's: Patrick Boone – Commandobunker: Patrick Bracke)

Remembrance

De familie Deplaecie

VLAMERTINGE,

27 APRIL 2013

Zes mensen van één familie op één dag, op één moment.

Hendrik Michiels zei het in één kernachtige zin: 'Dit verhaal brengt die grote geschiedenis van die grote oorlog terug naar de straat, naar de wijk, naar het dorp' (waar die oorlog thuishoort, denk ik dan). Hendrik Michiels is familie van de Deplaecies. Van de wie? Van de familie Deplaecie. Neen, je hoeft de familienaam niet te kennen om opgenomen te worden in het boek 'ik weet alles van die oorlog', maar eens het verhaal gekend blijft het hangen... Hendrik Michiels verwoordde de boodschap van de 'Vrienden van het In Flanders Fields Museum' kernachtiger, subliemer: 'Dit verhaal brengt de oorlog terug naar de straat, de wijk, het dorp'.

Om te beginnen bij het rauwe begin: de familie Deplaecie was nooit meer dezelfde na die éne seconde van één dag uit het laatste jaar van vier jaar oorlog. Zes doden telden ze in die ene familie. Ineens, plotsklaps. Zes mensen die verdwenen uit een familie. En tot die 27e had de overblijvende familie geen plaats om te rouwen voor deze zes. Die 27e werd er een gedenksteen onthuld voor hen. Voor die zes slachtoffers. Vijf kinderen uit een gezin van uiteindelijk 18, en een oom waren slachtoffer van een ontploffing. Van die 18 maakten een zus en een broer, 95 jaar later, mee hoe een herdenkingsteen voor die zes werd onthuld. In bijzijn van familieleden, burens, mensen van de Brandhoek en Vlamertinge, Vrienden van het 'In Flanders Fields Museum'...

Frans Lignel, ere-voorzitter van het IFFM en ere-schepen, vertelde het verhaal over 27 april 1918 en citeerde uit het dagboek van Remy Dufrou:

Kort na de middag, 't was omtrent 12.30, begon de vijand de noordkant van de Brandhoek te beschieten. Opééns hadden er twee verschrikkelijke ontploffingen plaats bij de herberg "De Nachtegaal" langs de Galgestraat. Wat was er gebeurd? Was er een obus op de opgestapelde munitie gevallen of was er onvoorzichtigheid in het spel? Overgrote vlammen sloegen hoog in de lucht op. Een put van 11 meter diep en 36 meter middellijn, waarin nog twee diepe putten, werd in de grond geslagen. 3800 kubieke meter aarde werd rondverspreid. Door deze verschrikkelijke ontploffing werden tientallen Engelse soldaten gedood en gekwetst.

In de herberg "De Nachtegaal" waren er

op die middag een veertigtal soldaten. De herberg stortte in en schoot in brand. Omtrent al de verbruikers kwamen in de brand om; alsook de waard Henri Deplaecie en zijn kleinkind Irma Deplaecie, 8 jaar oud, dochter van Jerome. In een aanpalend huis kwamen vier andere kinders van Jerome Deplaecie om het leven: Jeanne 11 jaar, Marguerite 3 jaar, Julien 2 jaar en Nera 5 maanden. Met moeite konden de andere bewoners van deze huizen, min of meer gekwetst, uit de vuurpoel geraken! Niets kon gered worden en de beschieting duurde voort! Officieren schoten brandende militairen dood die niet uit de puinen konden."

Klein verhaal uit een grote oorlog inderdaad. We doen die dode soldaten onrecht door hen niet even te herdenken.

Frans Lignel vervolgde: “De doden, heel dikwijls verkoelde resten van lichamen werden begraven in Red Farm Cemetery, in de omgeving van de Kasteelhoeve die toen dienst deed als hospitaal. Deze - één van de kleinste begraafplaatsen uit de Westhoek - bevat 46 graven waarvan er - en het hoeft niet te verbazen - 17 met niet geïdentificeerde lichamen.” “A victim of the Great War, known unto God” . Op Tyne Cot Memorial zijn negen namen geregistreerd. Ook in de Sint Pietersstraat, in Hagle Dump Cemetery zijn er 19 slachtoffers van de ontploffing begraven. In Brandhoek Cemetery No 3 vinden we drie namen. Hoeveel er alsnog aan de opgelopen brandwonden stierven, weten we niet.”

Die drie namen op Brandhoek staan er nog: onder één steen. Maar de familie Deplaecie kreeg, 95 jaar na datum, een plek om te mijmeren, om te rouwen.

Johan Van Duyse

(Foto's: Patrick Boone)

JAARBOEK “IN FLANDERS FIELDS MUSEUM” VERSCHENEN

Tot vorig jaar ontving elke Vriend tweemaal per jaar het Magazine. Het nummer 27, verschenen in januari 2012, was meteen het laatste van de reeks. Het houdt op te bestaan in deze vorm en is nu vervangen door een jaarboek. Uitzonderlijk krijgt iedereen die in 2012 lid was van de Vrienden, het eerste exemplaar gratis.

Om de kosten te drukken vragen wij om uw exemplaar te komen afhalen bij een volgende activiteit of bezoek aan het museum. Dat kan in het Kenniscentrum, van maandag tot vrijdag van 8.00 tot 12.30 u. en van 13.30 tot 17.00 u. Indien u buiten deze dagen of uren wenst te komen, gelieve dan vooraf contact op te nemen. Indien u het jaarboek met de post wil ontvangen, gelieve dan 5 euro portkosten over te maken op rekening IBAN BE79 0682 1701 8733, BIC: GKCCBEBB, van “In Flanders Fields Museum”, met vermelding: ‘portkosten jaarboek’.

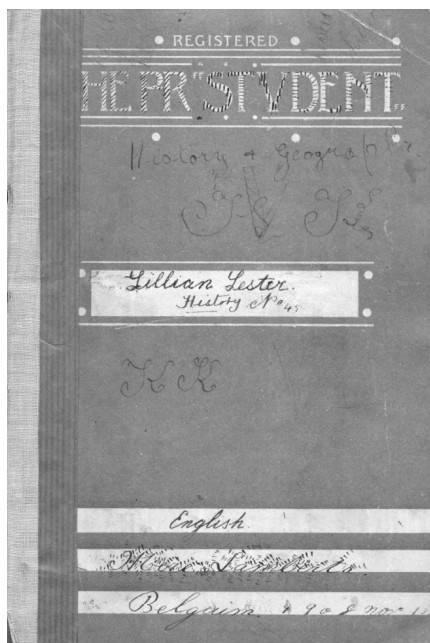
Het boek is vanaf nu ook te koop in de museumshop aan de prijs van 20 euro. Volgend jaar zal u de kans krijgen om het jaarboek aan te kopen aan Vriendenprijs.

HET CIJFER

Tijdens W.O. I sneuvelden dagelijks 860 Franse soldaten en raakten er 2400 gewond.

Indien alle doden op 14 juli aan de nationale mars op de Champs-Élysées zouden deelnemen, dan zou de optocht bijna 10 dagen duren (1.350.000 doden).

Het oorlogsdagboek van Mère Françoise

Van 1977 tot 1998 was ik werkzaam in de basisschool Virgo Sapiens in Londerzeel. De school kende een sterke aangroei van leerlingen. Gebouwen van het klooster werden omgevormd tot eetzaal en klaslokaal. Zo was mijn bureau de vroegere bakwerkplaats van het klooster. Zou het hier geweest zijn dat in de late avond van 14 september 1914 Florent, de klusjesman van het klooster, brood heeft gebakken voor Belgische soldaten?

Op die maandagavond waren ze met zo'n 900 aangekomen. *'Il n'y avait encore une fois plus de pain, ni rien. C' était triste de n'avoir plus de quoi leur donner. A 11h. Florent a commencé à cuire pour avoir à manger le matin.'* Zo staat het in dat schriftje met verformfaaide kaft, eigenlijk twee schriftjes aan elkaar geplakt met een grijze linnen band, geschreven met potlood. Een klein jaar geleden kreeg ik het schriftje in bruikleen. Het dagboek van Mère Françoise, werd mij gezegd, in die oorlogsdagen van 1914 zuster in het klooster van de Ursulinen te Londerzeel.

Te gebruiken als basis voor een artikel in het boek over 175 jaar geschiedenis van klooster en school.

Het dagboek begint op 1 augustus en geeft ons enig inzicht in de ervaringen van de zusters in de eerste oorlogsmaanden. Van de periode vanaf begin augustus, het moment waarop de leerlingen naar huis gestuurd worden, tot eind september 1914 toen de zusters op de vlucht gaan, krijgen we een duidelijk beeld van de oorlogsomstandigheden in Londerzeel. In de periode van 20 augustus tot 5 oktober 1914 lagen klooster en school, gelegen ten zuiden van de spoorweg Mechelen-Dendermonde, in oorlogsgebied, afwisselend gecontroleerd door het Belgisch leger en de Duitse troepen die de vesting Antwerpen belegerden. De volgende twee maanden handelen over het verblijf van de zusters in Engeland. Tot zaterdag 5 december is het dagboek bijna dagelijks bijgehouden. Daarna maakt Mère Françoise, in de wereld Jacob Eugenie geboren te Namen op 5 november 1873, enkel nog occasionele aantekeningen, de laatste op zondag 22 juli 1917.

't Is het begin van de oorlog', schrijft Zuster Françoise op zaterdag 1 augustus 1914. *'Onze leerlingen lopen te wenen, ze zijn in verwarring, eenieder heeft.'* 's Anderendaags verlaten de Duitse leerlingen de school, en nog diezelfde avond worden de Engelse leerlingen naar Antwerpen gebracht. In een brief aan het Ministerie van Oorlog vragen de zusters om toelating om *'een gedeelte van ons huis'* in te richten als veldhospitaal. Een verkenningstocht voor de eerste verdedigingslijn van de forten van Antwerpen op 24 augustus evolueert in Imde-Wolvertem tot een

ware veldslag. De Belgische troepen lijdten zware verliezen: vijf officieren en tachtig soldaten sneuvelen, ruim honderd soldaten zijn ernstig gewond. De zwaarst gewonden worden op draagberies naar het Ursulinenklooster in Londerzeel gebracht. *'Wat een verschrikkelijke dag. Imde is gebombardeerd. We hebben veel gekwetsten die we trachten op te beuren.'* Het dagboek vermeldt ook sabotage en gebruik van geweld door de Duitsers. *'Vijfhonderd Duitsers zijn deze morgen opgemerkt aan het station waar ze de draden van telefoon, telegraaf en electriciteit hebben doorgeknipt.'* Het is dan zaterdag 29 augustus. De maandag daaropvolgend schrijft Zuster Françoise over *'een brutale inval van een groep Duitsers. In de Pluimenbest steken ze een huis in brand.'* Half september is het relatief rustig in Londerzeel. Maar voorbereidende werkzaamheden *'ook 's nachts, om loopgraven te maken achter het kerkhof'* zijn een eerste signaal van nieuwe gevechten. *'De heren Van Molle en Van Doorslaer beweren dat hier een veldslag zal plaats hebben. Wij rekenen op de Goddelijke Voorzienigheid die ons tot nu toe goed heeft beschermd.'* Op zondag 27 september is het zover. *'Heel de voormiddag bulderen de kanonnen.'* De oorlog komt nu heel dicht bij het klooster. De zusters krijgen het advies om onmiddellijk te vluchten. *'Ga onmiddellijk op de vlucht. Men gaat de kerktoren bombarderen.'* Enkele nonnen nemen hun vooraf klaar gemaakte pakjes en vertrekken. Enkele anderen volgen nog. Kort na de middag beginnen de forten te schieten in de richting van Steenhuffel en Londerzeel. *'Alle dorpingen zijn vertrokken, men ziet geen levende ziel meer. Wat een akelige vlucht! Af en toe kijk ik achterop om te zien of er nog zusters aankomen.'*

Het oorlogsdagboek van Mère Françoise

In de vroege namiddag komen de zusters aan in Londerzeel Sint-Jozef. *‘Van daar zien we de bommen die naar de toren worden geschoten. Rond half drie maakt een grote sliert zwarte rook ons duidelijk dat een bom een grote brand heeft veroorzaakt. Een majoor die het vanaf de molen bekijkt met zijn verrekijker zegt dat het een groot vierkant is dat in brand staat. Iedereen denkt dat het onze nieuwe gebouwen zijn. Moge God onze zusters beschermen die nog daar zijn.’* Van de 56 zusters zijn er slechts 18 tot in Sint-Jozef geraakt. De vlucht gaat verder naar Puurs, waar de zusters in de vooravond de trein naar Antwerpen nemen. Daar worden ze door hun medezusters liefdevol ontvangen. Ze kunnen eten en rusten in comfortabele omstandigheden. *‘Toch kan ik de slaap niet vatten. Mijn gedachten gaan uit naar de achtergebleven zusters. Wat is er van hen geworden?’* Gelukkig kunnen de achtergebleven zusters op de avond van maandag 28 september in Antwerpen hun medezusters vervoegen. Zij doen het verhaal van de verwoesting van het klooster. *‘Al onze gebouwen zijn ten prooi gevallen aan de vlammen.’*

Vanuit Antwerpen vluchten 16 zusters verder naar Venray in Nederland, de andere steken het kanaal over richting Londen. Op dinsdag 6 oktober arriveert de boot in Dover. *‘’s Middags komen we in Londen toe. Ze brengen ons naar het Alexandra Palace. Daar worden de Belgische vluchtelingen opgevangen in afwachting dat het Belgische vluchtelingencomité een verblijfplaats voor hen vindt.’* In Engeland hebben de zusters een ontmoeting met de secretaris van Kardinaal Mercier. *‘Hij doet in naam van de aartsbisschop*

een beroep op de zusters om zich in groepjes van twee tot drie te verspreiden en de kinderen van de Belgische vluchtelingen te onderwijzen.’

In januari 1915 keren sommige zusters terug naar Londerzeel om het onderwijs in de dorpsschool opnieuw op te starten. Zuster

Françoise zelf keert in 1916 terug naar Nederland wegens het overlijden van een van haar ouders die daar op de vlucht zijn. Na enkele maanden keert zij terug naar Engeland, waar ze zich samen met andere zusters verdienstelijk maakt in het onderwijs van kinderen aan Belgische vluchtelingen. De Belgische regering in ballingschap geeft financiële ondersteuning aan deze initiatieven. Vanaf juni 1917 kent Minister van Wetenschappen en Kunsten Prosper Poulet *‘une subvention mensuelle de 150 fr.’* toe.

Het einde van de oorlog betekent ook het einde van de vluchtelingenscholen en in 1919 keren de zusters naar Londerzeel terug. De heropbouw van

het klooster, het pensionaat en de school kan beginnen.

Met de integrale vertaling krijgt het dagboek een nieuw leven. Ongetwijfeld kan het door de ontsluiting van oorlogs- en levensomstandigheden in Londerzeel geïntegreerd worden in het leerprogramma van het 6de leerjaar, waarvan de leerlingen in het kader van een project over oorlog en vrede al sinds 1996 jaarlijks het landschap van de Westhoek opzoeken.

Emiel De Cock

DE SITE

Herdenking van de Eerste Wereldoorlog in België

De federale overheid lanceerde de website www.be14-18.be/nl die een samenvatting geeft van de nationale herdenkingsplechtigheden, tentoonstellingen, activiteiten en publicaties die op het getouw staan.

WIE MAAKTE WIE TE SCHANDE?

Field Punishment No 1 herbekeken

Windeieren legt de literaire herwerking van de oorlog jeugdauteur Michael Morpurgo dezer dagen alvast niet. Na het ongemene succes van *War Horse* ('Oorlogspaard') staat ook van zijn *Private Peaceful* eerstdaags een dvd-filmrelease (regie Pat O'Connor) op stapel. Als in dat verhaal het jeugdige broederpaar Charlie en Tommo Peaceful hun oversteek naar Frankrijk maken en in the Bull Ring, het schrikbarende massa-exercitieterrein van Etaples met een pesterige sergeant worden geconfronteerd, vliegt het deksel van de ketel. Charlie, die voor zijn broer opkomt als die door de sadistische, nijldige en ééndimensionele sergeant wordt gesard, wordt onverwijd en haast letterlijk aan het kruis genageld.

Over die 'kruisiging' liep eind 1916 op de redactie van de *Illustrated Sunday Herald* van journalist Robert Blachford een pittige beschouwing binnen. Kruisiging was het begrip waarmee ook de Britse piotten de veroordeling die officieel als *Field Punishment No 1* bekendstond, veroordeelden. Blachford spaarde zijn banbliksems niet voor de manier waarop een half dozijn Liverpool Pals die bij het doorwaden van een moeras hun gasmasker waren kwijtgeraakt, met nek, lenden en voeten een uur lang aan een karrenwiel waren vastgebonden. Eén van hen was gedurende zijn straf bezweken. Blachford, die een uitgesproken patriot was en dus beslist geen antimilitarisme kon worden aangewreven, omschreef de maatregel als 'Moffenwerk', toegestaan door 'dikhoofdige dienstkloppers'. Hij voerde aan dat 'men' wel eens mocht begrijpen dat 'het leger dat zich momenteel in Frankrijk en elders aan het afjakkeren is uit vaderlandslievende patriotten bestaat die tot heil van hun land hun jobs thuis hadden laten staan',

ergo: dat ze noch hooligans noch dieven waren.

De aanname dat het Britse leger met een onwrikbare militaire wetgeving de Grote Oorlog inging en dus een genadeloos strafsysteem toepaste, is makkelijker gemaakt dan beargumenteerd. Om te beginnen stond in het burgerlijk wetboek thuis bv. ook de doodstraf alsnog niet ter discussie. Wellicht was het trouwens uitgerekend de uitvoering, in de aanvangsmaanden van de oorlog, van een viertal doodstraffen – op betichting van hardnekkige insubordinatie – door standrechtelijke executie die het luide verzet tegen *Field Punishment No 1* vooralsnog naar de achtergrond verdrong.

Waar het de zwaarste vergrijpen betrof, was de bevoegdheid om uitspraak te doen het unieke prerogatief van de krijgsraden. Zo werd een 30-tal soldaten uit de Britse en Imperial Forces wegens moord veroordeeld tot de dood. Twee derde van de vonnissen werd effectief uitgevoerd, al werd de

doodstraf frequent in opsluiting met dwangarbeid omgezet. Veel van die opsluitingen gebeurden in burgerlijke gevangenissen, al was de beruchtste militaire gevangenis het 'Glasshouse' van Aldershot, waar zich ook een van de belangrijkste exercitieterreinen in Engeland bevond.

Lijfstraffen zelf hadden de krijgsraden nog tot het laatste kwart van de 19de eeuw uitgesproken: zo bv. het brandmerken (op aantijging van desertie en diefstal) en geseling, die begin jaren 1880 door *Field Punishment No 1* werd vervangen. Deze straf werd door de krijgsraden in oorlogstijd uitgesproken voor vergrijpen gaande van het verliezen van stukken uitrusting via dronkenschap en het verkopen van rantsoenen of voorraden, tot verkrachtingspoging. Zoals de cijfermatige aanvulling laat uitschijnen bestond er ook een *Field Punishment No 2*; die werd voor minder zware vergrijpen voorbehouden en kwam door de band slechts neer op zware extra drill en corvees. Principeel noodzaakte FP No 1 een tot maximum drie maand durende

opsluiting met dwangarbeid; in de realiteit kwam in gevechtsgebied van die opsluiting weinig in huis. Het opmerkelijkste aspect van deze straf bestond in de eis de vergrijper drie op de vier dagen van een tijdsbestek van maximum 21 opeenvolgende dagen gedurende twee uur per dag vast te binden. Dat vastbinden, dat onwillekeurig herinneringen aan de schandpaal van weleer oproept, was bedoeld tot vernedering van de veroordeelde en afschrikking van de omstanders. Blijkens de reacties van vele van deze laatsten was het met name de vindingrijkheid in het verzinnen van variaties op de manier van vastbinden die, in de plaats van af te schrikken in de rangen, uitgerekend een tegenreactie van medelijden en verontwaardiging uitlokten.

Reeds in 1914 was het gebruikelijk geworden de veroordeelde aan het wiel van een affuit of kar te binden met de armen gespreid, een houding die uiteraard associatie met een kruisiging oproep. Een soldaat beschreef een kanonnier *'uitgestrekt, in gekruisigde houding, de armen en benen breed uiteen, vastgemaakt aan een wiel. Zijn hoofd rolde gedurig voorover in een poging de vliegen af te houden. Ik heb in mijn leven nooit iets gezien dat me zo voor de borst stootte en ik weet dat de jongens kookten van woede en op een haartje na aan het muiten sloegen bij het zien van zo'n onmenselijke behandeling'*. En een slachtoffer van de straf, ene sapper J.T. Merchant schreef zijn vader: *'Ik stond aan twee spaken van een karrenwiel vastgeketend, de benen een meter opengespreid. Toen ze kwamen om me wat te bewegen bleken mijn laarzen aan de grond vastgevroren: ik had daar zo anderhalf uur gestaan en ik heb getuigen die dat kunnen bewijzen.*

Ze zetten me achteraf dan maar bij een vuurtje.'

Het kan kenschetsend zijn voor de - soms straffe - ANZAC-mythologie, maar verhalen deden de ronde over ANZACs en met name Australiërs, die op de Britse legerdiscipline met notoire minachting neerkeken en Tommies gingen bevrijden, soms met het argument dat hen dat door de eigen superieuren was opgedragen. In dezelfde lijn ligt de reactie van de Franse en de Belgische burgerbevolking, die kennelijk al even geschokt op deze straf reageerde zodra het BEF in najaar 1914 in Frankrijk landde. Maar dat was buiten de Britse legerleiding gerekend. Lt.-Col. S.C. Marriott, die aan het hoofd stond van een territoriaal bataljon van de King's (Liverpool) Regiment, stelde voorjaar 1916 in een brief gericht aan zijn vader hoe hij zijn manschappen disciplinair op scherpte wenste te houden: *'... de laatste keer dat we met rust gingen liet ik niet minder dan 31 mannen gelijktijdig aan een wiel vastbinden. Bij de beroeps zou dat hartverscheurend zijn geweest, maar nu is het een heel verschil. Die gasten slaan elke waarschuwing doodgemoedereerd in de wind.'*

Dat verschil was er inderdaad, maar het was, zoals journalist Robert Blachford aanvoerde, van een heel andere orde. Kitcheners oproep had een heel ander type Tommy van stal gehaald: de duizenden patriotische vrijwilligers konden niet meer koudweg als ontaarden en dronkenlappen opzijgeschoven worden. Toen Harry Edwards' oog voor het eerst viel op zeven man die aan een kar waren vastgebonden en van hen vernam dat ze achterop waren geraakt op een loodzware dagmars, was hij geschokt,

vooral toen ook een kliekje Franse poilu's het tafereel zag: *'Ik schaamde me voor mijn land,'* aldus Edwards. En een dame uit Bournemouth, die lid was van het Britse Rode Kruis en van het Verpleegsterskorps uit Dorset, meldde Lloyd George dat ze via een vriend – die Gallipoli had overleefd en nu aan het Westelijk Front zat – het relaas had vernomen van een kerel die blootshoofds de kruisiging had ondergaan, bij 55° Celsius. *'Mannen die zulke straffen verzinnen zouden zelf gestraft moeten worden,'* fulmineerde ze. En een lezer van de Evening Standard nam aanstoot aan de straf die een oude rot had moeten ondergaan omdat hij zijn makkers zonder toelating een neut whisky had gebracht: *'Dergelijke straffen zijn de ongelukkige relictten van de... Duitse wortels van onze legeropleiding'*, liet hij optekenen.

Vragen van die strekking vonden allengs ook hun weg naar het Parlement; zo ook Blachfords nadrukkelijke vraag *'waarom, als het dan toch in de bedoeling lag het Pruisische militarisme met wortel en tak uit te roeien, ... ze datzelfde Pruisische militarisme niet meteen uit het Britse leger konden wegsnijden?'* Het War Office voelde zich blijkbaar aangesproken en voerde met de Franse en Italiaanse legerleiding overleg over hun aanpak van bestraffing 'in het veld'. Toch bleef de houding in de Britse legerleiding rigoureuus. Zo betoogde Haig dat het hem alvast verkieslijker leek de beschuldigten niet van de gevechtszone naar huis weg te halen omdat lijntrekkers daarin een verkeerd signaal zouden zien. Hij herbevestigde de visie dat het stigma dat de straf inhield goed was voor de vergrijper en meteen een probaat afschrikkingsmiddel was voor de anderen: *'... en de afschaffing ervan,'*

zo ging hij verder, 'zou, één, een merkkelijk hoger percentage inbreuken veroorzaken bij manschappen die dagelijks hun beste krachten moeten blijven aanspreken uit vrees voor de straf die daar in voorkomend geval tegenover staat, en, twee, finaal op een beduidend hoger aantal terdoodveroordeelden uitlopen.' De volgende die in de dans sprong was de populistische Horatio Bottomley. In zijn ultrapatriottische weekblad *John Bull* – waaraan ook Blunden uitdrukkelijk refereert – stelt Bottomley dat 'bestrafing toch niet per definitie op foltering hoeft neer te komen'.

Wordt vervolgd.

Chris Spriet

FRONTZICHT

Een overzicht van de belangrijkste tentoonstellingen

Tot 1 augustus 2013:

'1914. De burgerwacht in alle staten!'

Tussen 1830 en 1914 bestaat er in België een nationale Burgerwacht. Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog worden meer dan 45.000 burgersoldaten opgevoerd voor bewakingsopdrachten. Na de Eerste Wereldoorlog verdwijnt de Burgerwacht uit het straatbeeld maar de reputatie van de burgersoldaten blijft nog lang tot de verbeelding spreken!

Fort de Loncin, Rue des Héros 15, 4431 Ans - www.fortdeloncin.com

Tot 15 augustus 2013:

Dossier tentoonstelling 'Vriend over vijand. Spotprenten uit de Eerste Wereldoorlog'

N.a.v. het verschijnen van het gelijknamig boek bij Uitgeverij Lannoo, Tielt (auteur: Paul Van Damme) worden een aantal spotprenten uit de collecties van de auteur en van het IFFM getoond. In de grote dossierkast tonen we een aantal originele twee- en driedimensionale karikaturen, in de wandelgang acht grote reproducties van beroemde karikaturen.

In Flanders Fields Museum, Ieper (tussen museumcafé en Kenniscentrum)

Tot 31 augustus 2013:

Thematentoonstelling 'Ten Oorlog. Met Arnout Hauben langs het Europese front van de Eerste Wereldoorlog'

Een kleine tentoonstelling aan de uitgang van het museum loodst ons binnen in het Eén-programma Ten Oorlog. Daarin stap reportagemaker Arnout Hauben (bekend van *Man bijt hond* en *De weg naar Compostela*) met Mikhael Cops (cameraman / regisseur) en Jonas Van Thielen (acteur en speciaal voor Ten Oorlog klankman van dienst) te voet van Nieuwpoort tot Gallipoli.

In Flanders Fields Museum, Ieper (uitgang van het museum)

Tot 1 september 2013:

'Saving Lives: Front-line Medicine in a Century of Conflict'

100 jaar medische zorg aan het front, van de 'Great War' tot Afghanistan. Imperial War Museum North, Manchester (VK)

Tot 15 september 2013:

'Ieper, de Eerste Wereldoorlog en het vergulden van de herinnering. Beelden en tekeningen van Stephen Hurst'

In Flanders Fields Museum, Koninklijke Zaal, Ieper

In deze rubriek nemen we berichten op die niet verschenen zijn op www.wo1.be in de rubriek "Persberichten". De site publiceert o.a. artikels uit de Westhoek-edities van "Het Nieuwsblad".

10 april 2013 – Londen (Verenigd Koninkrijk): De enige overgebleven Londense autobus van het 'B-type' die tijdens de Grote Oorlog werden ingezet voor troepentransport, ziekenvervoer en zelfs duiventillen, wordt gerestaureerd dankzij een gift van de Loterij. 1500 exemplaren kwamen terecht aan het Westelijke front. (Bron: Daily/Sunday Express online)

17 april 2013 – Frankrijk/België: Bij een bezoek aan het Westelijk Front (Neuve-Chapelle, Lijssenthoek/Poperinge, Hollebeke en Ieper) drukt de Britse minister voor Religie en gemeenschappen, barones Warsi, haar erkentelijkheid uit voor de bijdrage van 1,2 miljoen Indische soldaten die streken in de Eerste Wereldoorlog aan de zijde van het Britse leger. Het Britse ministerie van buitenlandse zaken spoort de familieleden op van 74.000 Indische (en Pakistaanse) gesneuvelden in aanloop naar de herdenking in 2014. (Bron: The Times of India, The Link – Indo-Canadian newspaper)

29 april 2013 – Shepreth (graafschap Cambridgeshire, Verenigd Koninkrijk): Charles Jeffries (Royal Naval Division) stuurde op 30 april 1918 vanuit een krijgsgevangenenkamp te Limburg an der Lahn (Duitsland) een postkaart naar zijn familie in Engeland om het nieuws van zijn gevangenschap te melden. Zijn kleindochter vond onlangs de kaart in een doos met

familieherinneringen. Ze probeert nu zijn levensverhaal te reconstrueren want toen hij nog leefde, sprak hij niet over de oorlog. (Bron: Yahoo News)

12 mei 2013 – Worthing (graafschap West Sussex, Verenigd Koninkrijk): Een jongen van 12, gepassioneerd door geschiedenis, reconstrueert in het groententuintje van zijn moeder een 1,20 diepe loopgraaf uit W.O. I. Hij speelt er, uitgedost met verzameld materiaal van zijn vader, oorlogje met zijn zusjes van 8 en 10 jaar. Zijn moeder maakt voorlopig de modderige vloer in het huis niet meer schoon. (Bron: Daily Mail online)

16 mei 2013 – Doorn (Nederland): In de voorbije nummers van onze Flash berichten we over de onzekere toestand van 'Huis Doorn', het landhuis waar keizer Wilhelm II in ballingschap verbleef na W.O. I. Goed nieuws: huis Doorn zal geopend blijven voor het publiek en wordt in Nederland de officiële plaats van 'herinnering voor de Eerste Wereldoorlog'. Vrijwilligers zullen de taken van de vaste – ontslagen – medewerkers overnemen. In de voormalige garage van Wilhelm II zal een expositieruimte worden gecreëerd over de Eerste Wereldoorlog als keerpunt in de Europese geschiedenis. Daarbij zal er ook aandacht zijn voor de betekenis van de Eerste Wereldoorlog voor Nederland. Op 21 september 2013 vindt er een internationale conferentie plaats over de Eerste Wereldoorlog als keerpunt in de Europese geschiedenis. (Bron: persbericht – www.huisdoorn.nl)

30 mei 2013 – Fleury-devant-Douaumont (nabij Verdun, Frankrijk): Duitse toeristen hebben beenderen ontdekt van mogelijks tot 26 Franse poilus. Vermoedelijk gaat het om soldaten die in een eerste hulppost verbleven of wiens lichamen daar werden bewaard in afwachting van een teraardebestelling. (Bron: diverse media)

7 juni 2013 – Romsey (graafschap Hampshire, Verenigd Koninkrijk): Er zijn plannen in de maak om in dit Engels stadje een monument op te richten ter ere van de 120.000 paarden en ezels die van hieruit naar de front werden gestuurd. De kunstenaar Amy Goodman zal een bronzen beeld maken van een soldaat met paard. (Bron: Southern Daily Echo)

12 juni 2013 – Niagara Falls (Verenigde Staten): Op een veiling duikt een stereoscopische camera op, vroeger in het bezit van het Franse leger. Het toestel bevat glasplaten waarop taferelen uit de Eerste Wereldoorlog te zien zijn. Eén van de foto's toont een beeld van Diksmuide. (Bron: deredactie.be)

DRIE ROMANS en EIN SPAZIERGANG VOLLER VERGNÜGEN

Wie de rituele Redmondtocht met de Vrienden van het IFFM wandelde, kent datum en uur. Op 7 juni 1917, even voor dageraad, om 3.10 u. Britse tijd, brak bij Mesen de hel los, de aanvang van wat de geschiedenis is ingegaan als de Tweede Slag om Mesen, de Mijnslag... Dit is het ogenblik waarop **Louisa Young** haar roman **My Dear I Wanted to Tell You** laat beginnen.

In een scheervlucht ervaren we de onmiddellijke effecten van de ongekend krachtige explosies: in Londen, Kent, Etaples en op de locatie zelf reageren de personages die in de ontwikkeling van het verhaal de protagonisten zullen zijn. Het gaat om Peter en Julia Locke, Rose Locke, Nadine Waveney, geprivilegieerde bewoners van Georgian villa's en Riley Purefoy, een jongen uit het werkmilieu voor wie een slecht gemikte sneeuwbal in Kensington Gardens in 1907 "de poorten naar onvermoede kansen laat openzwaaien", hem echter tegelijk betreft bij het problematische van menselijke verhoudingen in een door oorlogsomstandigheden getekende samenleving, *uptown girl* en *backstreet boy* (of elite en precariaat volgens de nieuwe Britse normen). Met gevarieerde verhaaltechnieken (gewoon, brieven, cursieve *monologues intérieurs*) voert de auteur de lezer doorheen feiten en de innerlijke levens van haar personages. Het is essentieel, meen ik, een boek over *doing one's bit*, hoe Peter, Julia, etc. zich elk op hun manier, met vallen en opstaan, nuttig (proberen) te maken voor *King and Country*: Peter en Riley uiteraard in de loopgraven aan het westelijk front; Julia, *de desperate housewife* (denk hierbij toch maar beter niet aan de televisiesoap), door haar enige talent, haar schoonheid, tot elke prijs voor haar echtgenoot, de strijder, en ten

koste van het kind, te bewaren; Nadine en Rose door zich als verpleegsters te wijden aan de verzorging van de eindeloze stroom gewonden. Daar de auteur Rose specifiek in the Queen's Hospital, Sidcup laat werken waar Riley een patiënt is, is het baanbrekende werk van dr. Harold Gillies (1882-1960) inzake gelaatsreconstructie heel prominent aanwezig...

Hiermee heb ik volgens de recensie van David Filsell in *Stand To!* (WFA) van januari 2013 *chick lit* gelezen, het geliteratureluur uit damesblaadjes. Maar hoe geloofwaardig is hij daarin wanneer hij meteen bekent dat hij nauwelijks iets van dat genre afweet? Ik moet wel toegeven dat de titel zich tegen het boek keert; die klinkt inderdaad wollig, soft, maar verwijst naar een standaardformulier waarmee een gewonde zijn familie min of meer gerust kon stellen over de aard van zijn toestand: "*My dear, I want to tell you, before any telegram arrives, that I was admitted to* (vul naam hospitaal in)... *on* (vul datum in)... *with a slight/serious* (schrapp wat niet past) *wound in my* (vul lichaamsdeel in)...". Iemand die overigens Michael Morpurgo's *War Horse* afmaakt met "*boy meets horse, boy loses horse, boy finds horse*" behoort overduidelijk tot die groep van *die-hards* die zelfs Kuifje niet kunnen lezen zonder zich bij elke "Duizend bommen en granaten!" van kapitein Haddock mateloos te ergeren om het ontbreken van exacte informatie over types en kalibers. Wat hij met *War Horse* doet, is eigenlijk zo ontzettend goedkoop dat het niet fatsoenlijk meer is: je kunt dat toch met elk fictiewerk?

Neem nu **The Sojourn** van **Alan Cumyn**. Zou dit dan echt niets meer zijn dan "Canadese soldaat aan het

front, Canadese soldaat met verlof in Londen, Canadese soldaat terug aan het front"? Te gek voor woorden! Een openingszin, een openingsparagraaf, het belang ervan is moeilijk te onderschatten.. "Het is nacht, eindeloze nacht en ik kan geen vier stappen zetten zonder dat Johnson op mijn hielen trapt." Kijk, dit is iets wat mij een ervaring van Siegfried Sassoon laat delen: *the wonderful opening paragraph took me by the arm and made me follow the narrator wherever he went on his immortal pilgrimage* (*The Weald of Youth*, p. 22), een pelgrimstocht die hier aan het front bij leper begint. De karweien in de nachtelijke loopgraven: Ramsay Crome, een jonge Canadese soldaat met wat vaag artistiek talent is op weg met op elke schouder een dozijn varkensstaarten, Johnson volgt hem met een paar moeilijk te hanteren metalen golfplaten...

Zonder veel toeters en bellen is de vertelstijl des te aangrijpender, zoals bijvoorbeeld dit mini-drama: minder zeggen, meer suggereren.

A cold rasp of wind. A trickle of water. The usual teeth-grinding explosions. "Snug? Tell me something to say to your mother." Silence. Awful silence.

Een tiendaags verlof, geheel onverwacht – *London! I'm going to London!* – zorgt in het tweede hoofdstuk voor een contrast dat nauwelijks groter kan. *Eyes gaping in amazement* naar auto's, koetsen, trams, bussen, vrouwen met kuitlange rokken..., maar ook mensen die "ermee zitten", zoals de slager die hem de weg naar Chelsea wijst, naar zijn oom en tante en hem binnen vraagt. *My son was at Gallipoli* waarbij foto's en documenten op tafel komen en de brief

I deeply regret to tell you of the death of your son... Een warm welkom voor de neef uit het verre Canada, “die dingen heeft gezien die wij nooit zullen zien”, een bad, verse kleren bij oom Manfred, tante Harriet en hun dochters Margaret en Emily. En wat Londen allemaal niet te bieden heeft voor wie er voor het eerst komt. De auteur grijpt de gelegenheid aan om het klimaat in de stad te schetsen. Louis Raemaekers stelt er zijn spotprenten tentoon, (vermeende) gewetensbezwaarden krijgen bloem over zich heen, laveloze soldaten in bars, de Roger Casement-zaak, de West End shows... En Margaret en Emily.

Weer aangekomen in Poperinge is het nog even ontsnappen aan de onverbiddelijke militaire wetmatigheid: wanneer we lezen over een smalle, steile trap die uitmondt in een zolderruimte hoeft er geen tekening bij om te weten dat dit Talbot House is... De laatste stop voor de hel?

Sergeant Shipley kondigt de nieuw in te nemen posities aan: over een uur iedereen klaar voor Sanctuary Wood... behalve private Crome die verwacht wordt op het bataljonshoofdkwartier. Wie zit er achter een overplaatsing naar het Royal Flying Corps voor een opleiding tot technicus? En kun je zoiets ook weigeren als je tot elke prijs bij je kameraden aan Sanctuary Wood wil zijn? Is daar een formulier voor? En wat doe je als je als krijgsgevangene van een hogergeplaatste lotgenoot het bevel krijgt te overleven? Marcheren, eindeloos marcheren tot je boots erbij uiteenvallen. Wat een boek!

Over *boots* gesproken, in **Het geheim van Treurwegen** heten die dingen “kistjes”! Een Nederlandse roman, dus, het op zijn minst bizarre verhaal van

Willem Maria Treurwegen, genoteerd door **Guus Bauer**. Geboren op 1 januari 1900, kent Willem een harde jeugd: school komt er nauwelijks aan te pas en “va” ramt er de opvoedingsbeginselen nogal letterlijk in. “Va” is landbouwarbeider in de noordelijke Kempen langs de grens met Nederland, de kroost is talrijk en Willem wordt geacht met hem mee te lopen wat hem een boel gezond boerenverstand oplevert, altijd nuttig, zoals de lezer zal merken. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog en de nakende val van Antwerpen zetten er velen toe aan een toevlucht te zoeken in het neutrale Nederland, een fenomeen waarop de Duitsers iets hebben gevonden: een elektrisch geladen grensversperring, de “dodendraad”. Bij de aanleg ervan maken ze gebruik van opgeëiste werkkrachten, “hekkensbouwers”, waaronder “va”. Hans, een vriend van Willem en slagersknecht, ziet de bui hangen en neemt de benen nu het nog kan. Willem volgt. Erg ver komen ze niet: in Nederland wacht het kamp. Het vervolg is zo hallucinant dat het een recensent, helemaal niet onterecht, aan de avonturen van de baron von Münchhausen doet denken: ontsnapping uit het kamp via een tunnel, Vlissingen, op een zeesleper naar Engeland, gedropt achter het Duitse front, sabotageopdrachten... Wanneer Hans gewond raakt, kan Willem ook de veldhospitelen met hun onvoorstelbare gruweltoestanden bij zijn relaas opnemen. Maar wie is dan eigenlijk die Duitse koerier die in het open veld een schildersezel opstelt, een doosje olieverfjes (“Hoe is hij daar in oorlogstijd aan gekomen?”) en een kwast uit zijn binnenzak haalt, kleuren mengt op een palet? En hoe kan de verteller in 1945 zeggen: “Ik moet het schilderij van de koerier nog hebben.

Op zolder staat er ergens een doos...”? De oplossing van al die vragen in het merkwaardige boek “Het geheim van Treurwegen”!

Ein Spaziergang voller Vergnügen, dit is de leeservaring die **1913 – Het laatste gouden jaar van de twintigste eeuw** me bezorgde. Kunsthistoricus **Florian Illies** was de gids voor een tocht van twaalf hoofdstukken – voor elke maand één – door het Duits-Oostenrijkse cultuurlandschap maar ook met enkele uitstapjes daarbuiten. Dat landschap is weelderig, de gids gretig. Een overvloed aan informatie wordt op een frisse manier via korte, strak geschreven stukjes meegegeven, al moet ik eerlijkheidshalve vaststellen dat de auteur het tempo niet tot het einde toe kan aanhouden. Het is een boek dat ruikt naar olieverf, vrouwenparfum en inkt. Exemplarisch voor het artistieke klimaat in Wenen, Berlijn en ruime omgeving en hoe dit door vrouwen geïnspireerd, geregisseed, gemotiveerd, gekanaliseerd wordt, is Alma Mahler, jonge weduwe van de componist Gustav. “Als je voor mij een kunstwerk maakt,” had ze Oscar Kokoschka gezegd, “trouw ik wel met je.” De man begon driftig te borstelen aan een canvas ter grootte van hun bed, maar blijkbaar was het geen kunstwerk want Alma koos toch maar voor architect Walter Gropius die ze later weer zou inruilen voor auteur Franz Werfel. Het zijn de voetnoten uit de officiële kunst- en literatuurgeschiedenis die hier een open doek krijgen, wat ons een beeld geeft van de mens achter de kunstenaar, van de beïnvloedende factoren bij het tot stand komen van het bekende doek, de beroemde roman, de roerende poëzicyclus.

En de oorlog? 1913 was toch het jaar

DRIE ROMANS en EIN SPAZIERGANG VOLLER VERGNÜGEN

47.15

voor... ? Je krijgt de indruk dat het niet de grootste zorg van de artiesten is. In 1913 benadrukt Norman Angell (*The Great Illusion*, 1911) in een "Open brief aan de Duitse studentengemeenschap" nog eens zijn stelling dat er nooit meer oorlog zou kunnen uitbreken, maar anderzijds werd op de Rijksdag van 29 juni wel ingestemd met een verhoging van de troepensterkte... en zo vind je hier en daar van die tussen al het kunstenaarsgeweld uitgestrooide hints: het water is aan het warmen, luchtbelletjes verzamelen zich op de bodem van de pot maar beroeren het oppervlak nog niet. Keizer Franz Joseph denkt niet aan troonsafstand en het wachten beu zoekt neef en kandidaat-troonsopvolger Franz Ferdinand in een

auto met gouden spaken door Wenen. Hoe lang nog? Onze voorkennis maakt van een aantal opgevoerde personages bijzonder tragische figuren...

En Gottfried Benn, dr. med., is in de ban van dichteres Else Lasker-Schüler. En was Franz Kafka niet zo'n problematische man geweest die de aanbeden Felice Bauer alleen maar smachtende brieven schreef, hadden we dan ook die meesterlijke verhalen kunnen lezen? En Thomas Mann, en Rilke, en Arthur Schnitzler en Franz Marc en Picasso en Georg Trakl en ja, Adolf Hitler... ach, je weet niet wat je leest! En was Robert Musil toch Ein Mann ohne Eigenschaften? Een vraag die er voor Max Beckmann weinig toe

doet, "De mens is en blijft toch een eersteklas varken." Ik denk dat ik 1913 met heel veel Vergnügen nog een keer lees.

Louisa Young, My Dear, I Wanted to Tell You, Harper Collins, London, 2011.

Alan Cumyn, The Sojourn, McClelland & Stewart Ltd, Toronto, 2003

Guus Bauer, Het geheim van Treurwegen, Signatuur, Utrecht, 2013

Florian Illis, 1913 – Het laatste gouden jaar van de twintigste eeuw, Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen, 2013

Freddy Rottey

VOORUITBLIK / KORT

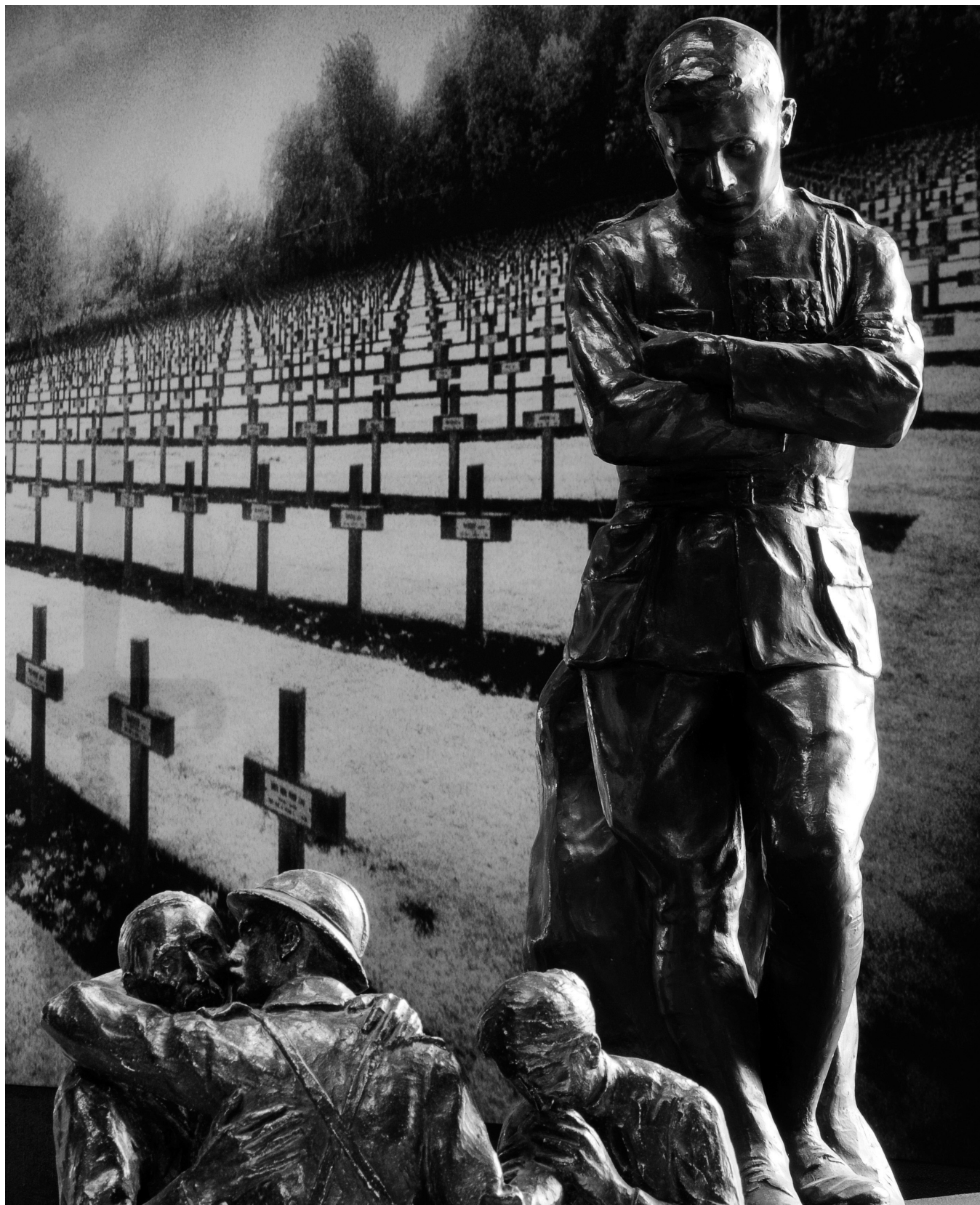
5 tot 12 september 2013 – Slagveldreis naar Gallipoli (Turkije)

28 september 2013 – Daguitstap naar St. Symphorien Military Cemetery (Mons), Tamines en Arsimont

TERUGBLIK / KORT

27 april 2013 - Inhoudiging monument voor de slachtoffers omgekomen tijdens de ontploffing van een munitiedepot in de Brandhoek op 27 april 1918 (Vlamertinge) en Remembrance op Red Farm Military Cemetery (Vlamertinge)

7 juni 2013 – Redmondwandeling te Loker

OPROEP ! KENNEN WIJ UW E-MAILADRES?

De Vrienden communiceren meer en meer via elektronische weg. De informatie (uitnodigingen, interessante weetjes, enz.) bereikt onze leden **sneller** en **goedkoper**.

Deel ons daarom uw e-mailadres mee wanneer U lid wordt of wanneer het wijzigt.

Onze **ledenadministratie** bereikt u onmiddellijk via dit e-mailadres: vriendeninflandersfields@ieper.be .